

Jaunimo balsas īvairovės švietime uztikrinimas

Jaunuolių balsai

Lygių galimybių švietime užtikrinimas

Europos specialiojo ugdymo plėtros agentūra

Ši ataskaita parengta apibendrinus pranešimus, skaitytus Europos jaunuolių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, sąskrydžio – „Jaunuolių balsai: Lygių galimybių švietime užtikrinimas“ metu ir šio renginio rezultatus. Sąskrydį 2007 m. rugsėjį Lisabonoje organizavo Europos specialiojo ugdymo plėtros agentūra bendradarbiaudama su Portugalijos švietimo ministerija, siedamos šį įvykį su Portugalijos pirmininkavimo Europos Sąjungai metais.

Šią ataskaitą Agentūra parengė remdamasi pranešimais ir medžiaga, kurią pateikė jaunesni sąskrydžio dalyviai. Visiems jiems reiškia nuoširdi padėka.

Išsami informacija apie šį įvykį yra pateikta Agentūros tinklapyje: www.european-agency.org/european-hearing2007

Redagavo: Victoria Soriano, Mary Kyriazopoulou, Harald Weber ir Axelle Grünberger, Europos specialiojo ugdymo plėtros agentūros darbuotojai

Šios publikacijos ištraukomis galima naudotis tik nurodžius šaltinį.

Siekiant užtikrinti kuo geresnę informacijos prieinamumą ši ataskaita yra parengta skaitmeninėje laikmenoje 21 kalba. Elektroninę versiją galima parsisiųsti iš interneto svetainės:

www.european-agency.org/site/info/publications/agency/index.html

Viršelyje: Viktorija Proskurovska

ISBN: 978-87-92387-34-9 (Electronic) ISBN: 978-87-92387-13-4 (Printed)

2008

Europos specialiojo ugdymo plėtros agentūra

Sekretoriatas
Østre Stationsvej 33
DK-5000 Odense C Danija
Tel: +45 64 41 00 20
secretariat@european-agency.org

Būstinė Briuselyje
3 Avenue Palmerston
BE-1000 Briuselis, Belgija
Tel: +32 2 280 33 59
brussels.office@european-agency.org

www.european-agency.org

Education and Culture DG

Lifelong Learning Programme

Šios ataskaitos rengimą Europos Komisijos švietimo, ugdymo ir kultūros bei daugiakalbystės skyriaus generalinis direktoratas:
http://europa.eu.int/comm/dgs/education_culture/index_en.htm

TURINYS

Įvadas	5
Įžanga	7
Ištrauka iš p. Marijos a de Lurdes Rodrigues, Portugalijos švietimo ministrės pranešimo	9
Jaunųjų delegatų refleksijos	11
<i>Vidurinių mokyklų delegatų pastebėjimai .....</i>	<i>11</i>
<i>Profesinių mokyklų delegatų refleksijos .....</i>	<i>14</i>
<i>Aukštųjų mokyklų studentų refleksija .....</i>	<i>16</i>
Ištrauka iš p. Valter Lemos, Portugalijos valstybės švietimo sekretoriaus, kalbos	20
Lisabonos deklaracija	21
<i>Jaunuolių požiūris į inkluzinę švietimo sistemą.....</i>	<i>21</i>

Įvadas

Europos specialiojo ugdymo plėtros agentūros (toliau – Agentūra) narės sutiko, kad būtų puiku 2007 metais surengti Europos sąskrydį ir pakviesti jaunuolius, turinčius specialiųjų ugdymosi poreikių pasidalinti savo įžvalgomis ir ateities lūkesčiais. Ypač išsamiai buvo aptarinėjama jaunų žmonių patirtis, jų požiūriai ir siūlymai kaip reikėtų tobulinti švietimo sistemas, plėtoti inkliuzinio ugdymo paslaugas.

Tai buvo jau antras kartas, kai Agentūra organizavo tokį svarbų renginį. Pirmojo Europos specialiųjų poreikių jaunuolių sąskrydžio vieta buvo Europos Parlamentas, Briuselis, ir tai buvo 2003 metais.

Visos Agentūros valstybės narės suprato, kad surengti tokį jaunimo forumą – tai didžiulis iššūkis, ypač tikintis, kad renginyje dalyvaus delegacijos net iš 29 valstybių (2003 metais dalyviai 22 valstybės delegavo savo jaunimo atstovus).

2007 metų rugsėjį sąskrydis vyko Lisabonoje. Jis surengtas bendradarbiaujant su Portugalijos švietimo ministerija siejant šį įvykį su Portugalijos pirmininkavimu Europos Sąjungai.

Agentūrai buvo labai malonu, o taip pat kėlė pasididžiavimą galimybė organizuoti Europos jaunimo sąskrydį jau antrąjį kartą. Mes ypatingai esame dėkingi kiekvienam iš 78 jaunųjų sąskrydžio dalyvių, o taip pat šių jaunuolių tėvams, mokytojams, pagalbą jiems teikiantiems specialistams, švietimo ministerijoms, Europos, tarptautinių organizacijų atstovams ir Portugalijos švietimo ministerijos, kitų šios valstybės institucijų vadovams už dalyvavimą ir palaikymą. Jei ne nuoširdus siekis ir visų bendros pastangos, tokio renginio nebūtų buvę įmanoma surengti.

Jørgen Greve
Pirmininkas

Cor J. W. Meijer
Direktorius

Ižanga

2006 metais valstybių atstovai Agentūroje buvo paprašyti išrinkti po dvi tris švietimo įstaigas – mokyklas ar klases – dalyvauti sąskrydyje „Jaunuolių balsai: Lygių galimybių švietime užtikrinimas“. Buvo siūloma išrinkti kelias įvairių tipų mokyklas: vidurinę, profesinę ir aukštąją.

Deleguotiems jaunuoliams iš išrinktų mokyklų ar klasių buvo pasiūlyta aptarti su savo bendraamžiais pirmojo sąskrydžio, vykusio Briuselyje 2003 metais įžvalgas, o taip pat padiskutuoti ir atsakyti į šiuos tris klausimus:

1. Ar galėtumėte įvardyti, kas **pasikeitė į gerąją pusę ir nurodyti sritis, kurias labiausiai reikėtų tobulinti**, kad pagerėtų švietimo būklė jūsų šalyje ir jūs norėtumėte šiuos klausimus aptarti su jūsų bendraamžiais Europos sąskrydžio metu? Ar turite kokių nors siūlymų ar rekomendacijų inkluzinei švietimo sistemai plėtoti?
2. **Kas, jūsų nuomone, yra inkluzinis ugdymas?** Apie kokius pasiekimus ar kliūtis norėtumėte padiskutuoti? Ar norėtumėte ką nors patarti, pateikti kokių nors rekomendacijų?
3. Tikriausiai turite lūkesčių ir planų dėl savo tolesnio mokymosi, darbo, gyvenimo. Ar galėtumėte nurodyti **pagrindines kliūtis**, kurias, jūsų manymu, **reikėtų pašalinti ar nugalėti, kad jūsų svajonės ir lūkesčiai išsipildytų?**

Kiekvienai mokyklai arba klasei, kurios buvo atrinktos dalyvauti, buvo pasiūlyta pačioms deleguoti mokinį dalyvauti šiame renginyje. Dieną prieš prasidedant sąskrydžiui, visi jaunuoliai susitiko, pasikeitė savo nuomonėmis, išsakė savo nuostatas ir lūkesčius ir aptarė šiuos tris klausimus darbo grupėse, suformuotose atsižvelgiant į mokyklas, kuriose mokosi: vidurinėse, profesinėse ar aukštosiose. Visi delegatai buvo gerai pasirengę diskusijoms dar prieš sąskrydį. Diskusijų metu buvo atvirai ir rimtai pateikiami požiūriai ir siūlymai, o taip pat jautėsi pagarba kiekvienai pateiktai nuomonei.

Reikia pabrėžti, kad delegatų specialieji ugdymosi poreikiai ir negalės buvo labai įvairūs. Tačiau dauguma šių vaikinių ir merginų mokėsi nespecialiosiose švietimo įstaigose.

Pasiūlymai, dėl kurių susitarė specialiųjų ugdymosi poreikių turintys delegatai, buvo pristatyti Portugalijos parlamento rūmuose ir tapo pagrindu dokumento, vadinamo Lisabonos deklaracija „Jaunuolių požiūris į inkluzinę švietimo sistemą“. Visas šio dokumento tekstas yra pateiktas šios ataskaitos pabaigoje, o taip pat publikuojamas kartu su šiuo leidiniu kaip atskiras lankstukas.

Šioje renginio rezultatus apibendrinančioje ataskaitoje pateikiamos ištraukos iš Portugalijos švietimo ministrės ir valstybės švietimo sekretoriaus pranešimų bei pasisakymų sąskrydžio atidarymo ir baigiamosios sesijos metu. Portugalijos švietimo ministerijos vardu jie patikino, jog priima inkluzinio švietimo idėją ir teigė visokeriopai remsią jos įgyvendinimą.

Nors Lisabonos deklaracija ir apibendrina jaunuolių nuostatas ir siūlymus, dėl kurių jaunieji delegatai susitarė, šioje ataskaitoje įvardijami esminiai sąskrydžio delegatų išskirti švietimo tobulinimo uždaviniai, susiję su vidurinio ugdymo, profesinio rengimo ir studijų tobulinimu.

Ištrauka iš p. Marijos a de Lurdes Rodrigues, Portugalijos švietimo ministrės pranešimo

P. Marija de Lurdes Rodrigues sveikindama Europos jaunimo sąskrydžio „Jaunuolių balsai: Lygių galimybių švietime užtikrinimas“ dalyvius Portugalijos parlamento rūmuose, kreipėsi į susirinkusiuosius šiais žodžiais:

„Jaučiamės pagerbti ir didžiuojamės bei džiaugiamės galėdami priimti jaunus žmones iš 29 valstybių, kurių 26 yra Europos Sąjungos narės, 3 valstybės nusprendė prisijungti prie mūsų iniciatyvos. Jos tikslas – skatinti inkluzinės švietimo sistemos, inkluzinio ugdymo plėtotę kiekvienoje Europos Sąjungos valstybės mokykloje. Džiaugiamės, kad dalyvaujate ir siekiate šio tikslo drauge su mumis; tai didelė sėkmė jums ir valstybėms, kurias jūs atstovaujate; o taip pat tai sėkmė ir visai Europai, kuri dėl to taps labiau inkluzinė.

Inkluzinio visų specialiųjų poreikių vaikų ir jaunuolių ugdymo principai buvo apibrėžti 1994 metais Salamankoje. Tai buvo ilgamečio pasaulio ekspertų darbo ir karštų diskusijų išdava. Inkluzinio ugdymo nuostatų diegimas – tai kasdienis mokytojų, švietimo darbuotojų ir ekspertų triūsas. Jie turi ne tik pastebėti ir įvardinti inkluzinio ugdymo kelyje iškylančius sunkumus ir kliūtis, prietarus, techninius, socialinius ir ekonominius sunkumus, bet taip pat ieškoti išmintingų švietimo sistemos tobulinimo kelių ir sprendimų.

Iš tiesų inkluzinis ugdymas yra nuolatinio ir niekada nesibaigiančio vystymosi procesas, nes jam keliami tikslai ir uždaviniai nuolat kinta. Šis poreikis nuolat tobulinti švietimo sistemą yra ne tik kintančių socialinių sąlygų, visuomenės poreikių ir lūkesčių rezultatas, bet ir naujų mokslo žinių prieinamumo bei technologijų tobulėjimo išdava.

Manau, kad kiekviena Europos Sąjungos valstybė, nepaisant, kad pradiniam etape esama skirtingų sąlygų ir galimybių, susiduria su panašiais iššūkiais. Pirmas – tobulinti mokytojų ir kitų specialistų pasirengimą ugdyti specialiųjų poreikių asmenis. Antras – gerinti mokyklų fizinę ir informacinę aplinką, kad jose būtų patogu mokytis specialiųjų poreikių mokiniams. Trečias – rengti ir aprūpinti mokytojus specialiosiomis mokymo priemonėmis, atnaujinti ugdymo

---

turinį ir mokymo priemones bei diegti informacines technologijas ugdymo procese.

Šiandien naudojantis informacinėmis technologijomis įmanomas toks informacijos prieinamumas, koks dar neseniai net nebuvo įsivaizduojamas. Kiekvienos vyriausybės atsakomybė sudaryti sąlygas šios srities potencialui tobulėti ir plėtotis.

Iniciatyva, kurios dėka visi čia susirinkome, yra unikali, nes jaunuoliai, turintys specialiųjų ugdymosi poreikių, patys dalyvauja inkluzinio švietimo kūrimo procese; Tai suteikia galimybę visoms suinteresuotoms pusėms vienai kitą išgirsti, praplečia diskusijos apie inkluzinio ugdymo plėtros priemones ribas, atsižvelgiant į pačių jaunuolių lūkesčius ir siūlymus.

Sąskrydžio jaunųjų delegatų indėlis mums tikrai padės patobulinti Europos specialiųjų poreikių turinčio jaunimo mokymosi ir studijų sąlygas. Todėl iniciatyva surengti būtent tokį sąskrydį yra išties ypatinga. Dar kartą sveikinu visus atvykusius, dėkoju už jūsų pasišventimą tobulinti švietimo sistemą – už kiekvieno jūsų asmeninį pavyzdį ir už jūsų pasiekimus. Linkiu ir tikiu jūsų sėkme ateityje. Jūsų sėkmė yra ir mūsų visų sėkmė, patvirtinanti mūsų darbo reikalingumą ir svarbą. Aš tikiuosi, kad jūsų svajonės taps tikrove. Aš taip pat tikiu, kad šiandien jūs kūrybingai darbuositės, o jūsų veiklos rezultatas padės mums ateityje geriau vykdyti savo pareigas. Nuoširdžiai jums ačiū“.

Jaunųjų delegatų refleksijos

Plenariniame posėdyje, vykusiame Portugalijos parlamento rūmuose, jaunieji sąskrydžio dalyviai pristatė savo diskusijų, vykusių dieną prieš šį posėdį, rezultatus.

Toliau pateikiamas išsamesnis tekstas apie įvairius švietimo lygmenis atstovavusių specialiųjų poreikių delegatų refleksijas. Delegatų pastebėjimai čia pateikiami tokia pačia tvarka kaip jie buvo aptarinėjami su delegatų bendramoksliais rengiantis sąskrydžiui:

- Pagrindiniai **patobulinimai** ir spręstini **uždaviniai**, susiję su jų atstovaujama švietimo sritimi;
- Požiūris į **inkliuzinį švietimą** ir nuostatos dėl tokios švietimo sistemos plėtros;
- Pagrindiniai kliuviniai, kuriuos reikėtų pašalinti, norint, kad jų **ateities** lūkesčiai išsipildytų.

Būtina pažymėti, kad visi sąskrydžio delegatai nusprendė, kad 2003 metais vykusio jaunimo sąskrydžio metu pateikti siūlymai išlieka aktualūs ir vertingi, nors per laikotarpį nuo paskutiniojo renginio gerų pokyčių tikrai būta.

Toliau pateikiamos ištraukos iš kai kurių jaunuolių pasisakymų, kurie puikiai atspindi tas mintis, kurios kilo grupių diskusijose.

Vidurinių mokyklų delegatų pastebėjimai

Dauguma vidurinio išsilavinimo siekiančių delegatų mokosi bendrojo lavinimo mokyklų bendrosiose klasėse, taigi jie gerai žinojo, kokia yra inkliuzinė ugdymo sistema.

Diskutuodami savo grupėse vidurinių mokyklų mokiniai visi vieningai nusprendė, kad iš esmės yra patenkinti mokykla, mokymosi organizavimu ir kad yra įvykę daug gerų **pokyčių** per jų mokymosi laikotarpį.

Mokinių nuomone švietimo prieinamumo užtikrinimas plačiąja prasme vis dar išlieka vienu iš **uždavinių**: būtina žymiai geriau pritaikyti ne tik pastatus, fizinę aplinką, bet akivaizdu, kad mokymosi priemonės toli gražu ne visuomet yra tinkamos specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems, o jų pasiūla dar neatliepia visų tipų specialiųjų poreikių įvairovės. Karina pastebėjo, kad: „net modernios mokyklos nėra visiškai pritaikytos įvairių specialiųjų poreikių turintiems skirtingas negalias turintiems mokiniams, pavyzdžiui, silpnaregiams“.

Anot mokinių, techninės pagalbos priemonės (vaizdo kameros, mikrofoniai, diktofonai ir kt.), o taip pat kompiuteriai ugdymosi procese atlieka svarbų vaidmenį. Deja, dar pasitaiko, kad arba reikiamos įrangos iš viso nėra arba ji prastos kokybės. Kartais mokiniai ir jų tėvai nežino, į ką reikėtų kreiptis dėl aprūpinimo.

Švietimo prieinamumą padeda užtikrinti pagalbos mokiniui specialistai. Pasitaiko, kad iškilus pagalbos poreikiui, bendramoksliai yra tie vieninteliai padėjėjai.

Delegatai pabrėžė, kad mokytojų nuostatos vaidina lemiamą vaidmenį. Jie turėtų suprasti visus mokinių specialiuosius poreikius. „Jie turėtų suvokti, kad klasėje mokosi įvairūs žmonės, turintys skirtingų poreikių, skirtingą mokymosi stilių“, pastebėjo Simone. Bet tai nereiškia, kad mokytojų pagalba turėtų virsti globa. Mokytojai turėtų būti parengti taip, kad specialiuosius poreikius išmanytų.

Apie inkluzinį ugdymą buvo kalbama kaip apie teigiamą galimybę kiekvienam mokiniui.

Svarbus inkluzinio ugdymo aspektas, vidurinių mokyklų mokinių požiūriu yra tai, kad šitokia sistema suteikia galimybę įvairių gebėjimų ir patirties jaunuolius bendrauti, todėl jie praturtina vieni kitus, visi patobulina socialinius įgūdžius. Inkluzinis ugdymas iškelia daugiau spręstinių uždavinių (teigiama prasme), negu mokymasis atskirai; Márton pabrėžė, kad „inkluzinė švietimo sistema yra veiksminga dėl to, kad tu susiduri su problemomis ir mokaisi jas išspręsti“.

Tačiau delegatai įvardijo ir kliuvinių, kurių esama tokios sistemos kūrimo kelyje. Delegatas Aude juos apibendrino šitaip: „mokymasis inkluzinėje švietimo sistemoje buvo tuo pat metu baisiausias ir nuostabiausias dalykas, su kuriuo man teko susidurti“. Nepaisant to, kad inkluzinėje švietimo sistemoje yra skatinami socialiniai kontaktai už mokyklos ribų, gali kilti sunkumų specialiųjų poreikių ir tokių poreikių neturinčių klasės mokinių bendravime. „Inkluzinis ugdymas yra geriausia galimybė, tačiau daugelyje mokyklų vis dar trūksta šiai galimybei įgyvendinti reikiamų žmogiškųjų ir materialinių išteklių“, sakė Alfredas.

Be to, nepakankamai pasirengę ugdyti įvairių gebėjimų ir poreikių mokinius mokytojai arba mokytojos, neturintys išsamios informacijos apie specialiuosius mokinių ugdymosi poreikius, kaip ir reikiamų

---

išteklių trūkumas trukdo specialiųjų poreikių mokiniams mokytis ir įgyti gebėjimus atitinkantį išsilavinimą drauge su bendraamžiais bendrose klasėse.

Šios grupės dalyviai reziumavo, kad inkluzinis ugdymas yra priimtinas tik tuo atveju, jeigu užtikrinama visa reikiama pagalba, o mokymuisi sudaromos tinkamos sąlygos.

Jie taip pat nusprendė, kad vienas iš inkluzinės švietimo sistemos uždavinių – parengti visus mokinius realiam gyvenimui. Anna Maria ir Kristoferis teigė, kad: „mokytis reiškia įgyti įgūdžių, kurių gali prireikti gyvenime, nors tu gal ir nesitiki, kad jų prireiks“. Delegatai pabrėžė, kad norėtų visuomet turėti teisę pasirinkti – mokytis bendrojo lavinimo mokykloje (inkluzinėje aplinkoje) ar specialiojoje.

Kalbėdami apie savo **ateities lūkesčius**, dauguma vidurinių mokyklų mokinių pabrėžė, kad norėtų tęsti mokymąsi – įstoti į aukštąsias mokyklas. Tačiau jie abejojo, kad iš tikrųjų studijos aukštosiose mokyklose jiems bus prieinamos: jie nenorėtų, kad atsižvelgus į jų specialiuosius poreikius, būtų pasiūlytas tik ribotas studijų programų skaičius arba trūktų reikiamos pagalbos studijuojant ar jie būtų tiesiog nepriimti į aukštąsias mokyklas. Buvo taip pat užsiminta apie kai kurių dėstytojų iš anksto neigiamas nuostatas dėl neįgaliųjų aukštosiose mokyklose ar darbdavių nenorą priimti į darbą specialiųjų poreikių turinčius asmenis.

Pabaigoje delegatai iš vidurinių mokyklų nedviprasmiškai pasakė, kad ateityje visuomet norėtų turėti galimybę patys priimti sprendimus dėl savo gyvenimo. Tai reikštų ne būti atskirtiems nuo visuomenės, bet turėti tokias pačias galimybes kaip ir kiti visuomenės nariai.

Profesinių mokyklų delegatų refleksijos

Dauguma dalyvavusių sąskrydyje profesinių mokyklų mokinių mokėsi inkluzinėje aplinkoje. Nemažai buvo tokių, kurie derino mokymąsi drauge su bendraamžiais bendrose programose ir specialiosiose klasėse, ir tik keli mokėsi atskirose specialiosiose profesinėse mokyklose. Taip pat verta pažymėti, kad ši dalyvių grupė atspindėjo platesnį spektrą specialiųjų ugdymosi poreikių, negu kitos dvi grupės.

Merginos ir vaikinai, diskutavusieji šioje grupėje labai principingai pabrėžė savo teises: teisę būti gerbiamiems ir nepatirti diskriminacijos. Jie taip pat prašė, kad su jais nebūtų elgiamasi „globėjiškai“ dėl to, kad jie turi negalią. Fabien, Séverine ir Fabio aiškiai ir tvirtai pasakė: „mes esame tokie kaip ir visi kiti, tik, deja, kartais mums prireikia pagalbos ... Mumis nepakankamai pasitikima, aplinkiniai nepakankamai mus gerbia. Mes nenorime būti traktuojami kaip neįgalūs“. Mitja pastebėjo: „...turėtume priimti vieni kitus nepaisydami išvaizdos, turimų žinių, ar to, ką vieni gali atlikti, o kiti negali. Tuomet mūsų visuomenėje būtų daugiau sanglaudos“.

Nors jaunuoliai ir teigė, kad jie yra patenkinti savo mokytojais ir mokyklomis, tačiau pabrėžė, kad būtina **patobulinti** keletą švietimo organizavimo aspektų. Keli diskusijos dalyviai, norėdami gauti pagalbos specialistų paslaugų, buvo susidūrę su nemaloniomis kliūtimis. Jaunuolių nuomone esama mokytojų, kuriems trūksta informacijos, žinių ir įgūdžių, reikalingų suprasti specialiuosius poreikius, o kartais jie tiesiog nenori gilintis į mokinių individualius poreikius. Vis dar pasitaiko situacijų, kai mokytojai ir mokiniai reikiamos pagalbos taip ir nesulaukia. „Mokytojai turi mokomąją medžiagą pateikti įvairiais būdais, kad kiekvienas mokinys galėtų suprasti, apie ką kalbama“, sakė Iro ir Vassilis.

Diskusijų metu paaiškėjo, tapo labiau akivaizdu, kad kokybiška pagalba mokiniams neįmanoma, jeigu nenorima pastebėti individualių specialiųjų poreikių, skirtingų mokinių mokymosi stilių.

Amy nuomone, „jauni žmonės turi turėti galimybę mokytis jiems priimtiniu tempu, kad mokytis būtų malonu“.

Dalyviai atkreipė dėmesį, kad visuomeninio transporto ar pastatų pritaikymo problema išlieka aktuali, todėl ji turi būti laikoma viena iš **kliūčių**, stabdančių švietimo prieinamumą.

Delegatai, turėję buvimo **inkliuzinėje švietimo sistemoje** patirties, pabrėžė šios mokymosi sistemos privalumus.

„Bendrojo lavinimo mokykloje visų dalykų dėstymas ir reikalavimai mokiniams yra aukšto lygio. Tai padeda pasirengti būsimajam darbui girdinčiųjų visuomenėje“, pasakė Steven. Jaunuoliai, mokęsi specialiosiose programose, taip pat teigė manantys, kad mokytis profesijos drauge su bendraamžiais bendroje grupėje būtų buvęs geriausias pasirinkimas, ir tik keli norėjo mokytis aplinkoje, skirtoje tik neįgaliesiems. Tačiau visi sutarė dėl būtinybės patiems pasirinkti profesinio mokymo programą ir vietą. Turi būti atsižvelgiama į individualius poreikius, suteikiama pasirinkimo galimybių.

Jaunuoliai pažymėjo, kad jie norėtų **ateityje** būti kuo savarankiškesni. Visi teigė norintys baigti mokytis, įgyti profesiją ir dirbti norimą darbą. Deja, jų galimybės įsidarbinti kol kas skiriasi nuo sveikųjų.

Sąskrydžio delegatai apibūdino savo turimus gebėjimus ir įgūdžius, aiškiai išdėstė savo pageidavimus ir lūkesčius, tačiau nebuvo tikri, ar mokyklos ir visuomenė supras ir pripažins jų kūrybinį potencialą.

Aukštųjų mokyklų studentų refleksija

Reikia pastebėti, kad šios grupės tarpe buvo daugiausia sutrikusios regos delegatų, palyginus su kitomis dviem grupėmis (vidurinių ir profesinių mokyklų). Tai paaiškina, kodėl šioje grupėje diskutavusių jaunuolių pasiūlymai daugiausia susiję su neregųjų poreikiais.

Delegatai pastebėjo, kad esama **teigiamų pokyčių** informacinės aplinkos pritaikymo neregiams srityje, aklujų ir silpnaregių ugdyme vis dažniau naudojamos kompiuterinės technologijos. Knygos rengiamos skaitmeninėse laikmenose, kuriama daug audio mokymosi priemonių. Kai kurie delegatai teigė, kad visuomenė turi

daugiau žinių apie neįgalumą, o tai gali būti laikoma teigiamu pokyčiu. Pavyzdžiui, mobilumas ir prieinamumas tapo dažnų diskusijų objektais. Asistentų, savanorių ir draugų pagalbos prieinamumas – taip pat teigiamas pokytis.

Buvo paminėti keli **iššūkiai**, susiję su jau minėtais teigiamais pokyčiais. Kartais informacijos prieinamumas tampa ribotas arba priklauso nuo daugelio tarpusavyje persipynusių sąlygų. Pavyzdžiui, lėtas aprūpinimo naujais kompiuteriais ir kompiuterine įranga procesas, trūksta knygų skaitmeninėse laikmenose, įgarsintų knygų, o taip pat, kalbant apie kompiuterius, juose įdiegtos informacijos paieškos programos netinkamos akliems.

Nors daug mokomosios medžiagos, naudojamos universitetuose, dažniausiai yra parengta pačiose aukštosiose mokyklose ir jos kartais pajėgios pateikti šią medžiagą ir akliems studentams, tokios literatūros trūksta. Maarja teigė „bendrieji dalykai, kai reikia skaityti įvairias knygas, sudaro daug problemų. Ta pati problema mane lydėjo mokykloje, nes visada trūko įgarsintų ar knygų brailio raštu”.

Galimybė rinktis norimą studijų programą riboja nepritaikyta mokyklų fizinė ir informacinė aplinka, trūksta padėjėjų. Gabriela apibendrina „neįgalieji priversti pasirinkti mokyklą, kurios aplinka pritaikyta, o ne

---

tas studijas, kurių iš tiesų trokšta ... Mes norime turėti galimybę rinktis tai, ką rinktis norime patys, o ne tik tai, kas mums siūloma”.

Delegatai pastebėjo, kad dažnai patiems tenka imtis iniciatyvos ir padėti mokyklai, kurioje patys mokosi, susitvarkyti pagalbos neįgaliesiems studentams teikimo klausimus. Mat, jų bendramoksliai, mokytojai, dėstytojai ar universitetų administracija dažnai tiesiog nežino, kokių specialiųjų poreikių turi neįgalūs studentai.

Delegatų nuomone išlieka aktuali įsidarbinimo problema. Darbdavių neigiamos nuostatos neįgaliųjų atžvilgiu, nepritaikyta pastatų fizinė aplinka yra kliuviniai, stabdantys neįgaliųjų galimybes konkuruoti darbo rinkoje ir dirbti mėgiamą darbą.

Studentai pasiūlė tobulinti mokytojų rengimą, dėstytojų kvalifikacijos tobulinimą, didinti konsultantų (ekspertų) paslaugų prieinamumą. Reikia skirti daugiau materialinių ir žmogiškųjų išteklių, jeigu norime sudaryti lygias galimybes neįgaliesiems studijuoti ir įgyti aukštąjį išsilavinimą. Būtina sudaryti galimybę studijuoti mažesnėse grupėse, informaciją pateikti neįgaliesiems priimtiniu būdu, užtikrinti padėjėjų paslaugas. „Esama daug neįgalumo rūšių. Svarbu suprasti individualius poreikius, o ne kalbėti apie poreikius apskritai“, teigė Diana.

Delegatai pabrėžė, kad **inkliuzinis ugdymas** yra geriausias būdas pasirengti gyvenimui. Buvo jaunuolių, kurie sveikų bendraamžių tarpe pirmąkart gyvenime atsidūrė tik tapę studentais. Inkliuzinė švietimo sistema buvo pavadinta pirmuoju integracijos į visuomenę laipteliu.

Buvo diskutuojama ir apie būtinybę specialiosioms mokykloms tapti metodinės pagalbos (išteklių) centrais. Jaunuolių nuomone, mokymasis bendroje klasėje, gaunant reikiamos pagalbos, padeda geriausiai pasirengti studijoms. Vienbalsiai buvo nuspręsta, kad mokymasis inkliuzinėje aplinkoje nuo pat mokyklos lankymo pradžios užgrūdina, padeda įgyti savarankiškumo ir pasitikėjimo savo jėgomis.

Ateityje delegatai norėtų, kad išnyktų kliuviniai, kuriuos sukelia negatyvus požiūris į neįgaliuosius. Visuomenei reikia keisti požiūrį į neįgaliųjų gebėjimus, tačiau tai ilgas procesas. Delegatai pasakė, kad jie pirmieji žingsnis žingsnius, nors tai reikalauja daug

---

ištvermės. Kaisu apibendrina: „reikia pažinti prieš mus plytintį pasaulį, nors ir kaip būtų sunku“.

Ištrauka iš p. Valter Lemos, Portugalijos valstybės švietimo sekretoriaus, kalbos

Europos jaunimo sąskrydžio baigimo ceremonijos dalyje p. Valter Lemos, valstybės švietimo sekretorius, pasakė:

„Aš dėkoju jauniems žmonėms, esantiems šioje salėje, už jų kūrybingą ir darbą, už jų užsidegimą ir entuziazmą. Tikrai tikiu, kad šie Portugalijos parlamento rūmuose kalbėję jaunuoliai įnešė neįkainojamą indėlį į inkluzinio ugdymo tobulinimą visoje Europoje.

Žinoma, visi mes suprantame, kad tikros demokratijos nebus tol, kol nesukursime mokyklos visiems. Manau, kad kiekvieno iš jūsų indėlis taps inkluzinės mokyklos kūrimo istorijos dalimi ir nubrėš gaires, padėsiančias ne tik siekti tikslų, bet ir surasti konkrečius iškeltų uždavinių įgyvendinimo instrumentus. Mes visi esame jums skolingi už tą darbą, kurį atlikote.

Aš noriu padėkoti švietimo politikos formuotojams, kurie atsižvelgs į jūsų šiandien pateiktus siūlymus. Mes, politikai, visi tie, kurie priimame sprendimus, prašėme jūsų pateikti savo požiūrį ir siūlymus ir turėjome galimybę tai išgirsti. Dabar mums tenka atsakomybė pasiekti, kad jūsų siūlymai būtų įgyvendinti.

Aš prižadu, kad šis darbas bus tęsiamas. Europos Komisija drauge su Europos specialiojo ugdymo plėtros agentūra yra pasiryžusios, kad jūsų patirtis ir pateiktos rekomendacijos būtų apibendrintos ir pateiktos atskirame dokumente, kuriuo ateityje būtų naudojamosi tobulinant švietimo politiką. Tikimės, kad šio sąskrydžio rezoliucija, kuri buvo priimta 2007 metų rugsėjo 17 dieną Portugalijos Parlamente Lisabonoje, taps veiksmingomis rekomendacijomis, padėsiančiomis tobulinti švietimo sistemą ir tapti jai iš tiesų inkluzine.

Mums teko didelė garbė priimti jus Portugalijoje ir dirbti drauge dvi dienas, kurios išliks mūsų atmintyje kaip žingsnis, priartinantis mus visus prie mokyklos visiems – demokratiškos mokyklos. Linkime jums visiems kuo geriausios kloties”.

Lisabonos deklaracija

Pagrindiniai jaunųjų sąskrydžio delegatų siūlymai tapo pagrindinio šio renginio rezultato, dokumento Lisabonos deklaracija „Jaunuolių požiūris į inkluzinę švietimo sistemą“ – pagrindu.

Deklaracijoje atsispindi pagrindiniai jaunųjų delegatų pasiūlymai ir pageidavimai. Joje aiškiai apibrėžta kiekvieno jauno žmogaus teisė būti gerbiamam, turi lygias galimybes siekti išsilavinimo ir įdarbinimo, būti įtrauktam į sprendimų priėmimo procesą.

Deklaracijoje taip pat kalbama apie inkluzinės švietimo sistemos privalumus: ji naudinga ir praturtina abi puses – mokiniams turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių ir jų neturintiems; ji suteikia galimybę įgyti daugiau socialinių įgūdžių; tai geriausias pasirinkimas, jeigu sudaromos ugdymuisi reikiamos sąlygos ir užtikrinama reikiama pagalba.

Deklaracijoje taip pat išvardijami švietimo sistemos aspektai, kuriuos būtina tobulinti, siekiant iš tikrųjų užtikrinti švietimo prieinamumą ir lygias galimybes įgyti išsilavinimą pagal gebėjimus ir interesus. Tai įmanoma tik tuo atveju, kai atsižvelgiama į skirtingų žmonių skirtingus ugdymosi poreikius.

Lisabonos deklaracija yra unikalus dokumentas, siejamas su inkluzinio švietimo sistemos kūrimo ir plėtotės klausimais, nes atspindi apibendrintas pačių specialiųjų poreikių jaunuolių nuostatas ir požiūrį. Tikimasi, kad labai aiškūs jaunų žmonių pageidavimai ir pasiūlymai, pateikti deklaracijoje, o ir pati deklaracija padės švietimo politikos kūrėjams įvairiose valstybėse tobulinti teisės aktus, o dirbančius praktinį darbą specialistus įkvėps jų kasdiniame darbe ateityje.

Visas deklaracijos tekstas pateikiamas žemiau, o taip pat yra išleistas kaip šios ataskaitos priedas.

Jaunuolių požiūris į inkluzinę švietimo sistemą

2007 metų rugsėjo 17 d. Portugalijai pirmininkaujant Europos Sąjungai, Portugalijos švietimo ministerija drauge su Europos specialiojo ugdymo plėtos agentūra surengė tarptautinį sąskrydį:

„Jaunuolių balsai: Lygių galimybių švietime užtikrinimas“.

Pasiūlymai, dėl kurių susitarė specialiųjų ugdymosi poreikių turintys jaunuoliai, atvykę iš 29 valstybių¹, besimokantys vidurinėse, profesinėse ir aukštosiose mokyklose tapo pagrindu dokumento Lisabonos deklaracija „Jaunuolių požiūris į inkluzinę švietimo sistemą“. Šioje deklaracijoje atsispindi plenarinėje sesijoje, vykusioje Lisabonos Assembleia da República rūmuose jaunuolių išreikštos nuostatos į savo teises, kylančias problemas, poreikius ir rekomendacijos politikams, siekiant užtikrinti sėkmingą mokymąsi inkluzinio ugdymo sistemoje.

Ši deklaracija papildo sąrašą jau priimtų oficialių Europos ir tarptautinių dokumentų, susijusių su specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių asmenų švietimu: „Tarybos rezoliucija dėl neįgalių vaikų ir jaunuolių integracijos į įprastą švietimo sistemą“ (EK, 1990); „Salamankos deklaracija ir Veiksmų planas dėl specialiųjų ugdymosi poreikių asmenų švietimo tobulinimo“ (UNESCO, 1994); „Liuksemburgo chartija“ (Helios programa, 1996); „Tarybos rezoliucija dėl užtikrinimo lygių galimybių neįgaliems mokiniams ir studentams“ (EK, 2003); „Neįgaliųjų teisių konvencija“ (Jungtinės Tautos, 2006).

Jaunuoliai šitaip apibrėžė savo TEISES:

- Mes turime teisę būti gerbiami ir nepatirti diskriminacijos. Mes nenorime gailėsčio; mes norime, kad mus gerbtų kaip būsimeuosius suaugusiuosius, kurie turės dirbti ir gyventi įprastoje aplinkoje.
- Mes turime teisę turėti tokias pačias galimybes kaip ir visi kiti, tik mums dar reikia ir pagalbos, atitinkančios mūsų poreikius. Nė vieno asmens poreikiai neturėtų būti ignoruojami.
- Mes turime teisę patys priimti sprendimus ir pasirinkti. Į mūsų balsus turi būti įsiklausoma.
- Mes turime teisę gyventi savarankiškai. Mes taip pat norime kurti šeimas ir kad mūsų gyvenamieji būstai būtų pritaikyti mūsų poreikiams. Daugelis mūsų svajoja studijuoti universitete. Mes taip

---

¹ Airija, Austrija, Belgija (flamandiškai ir prancūziškai kalbančios bendruomenės), Bulgarija, Čekija, Danija, Estija, Graikija, Islandija, Ispanija, Italija, Jungtinė Karalystė, Kipras, Latvija, Lenkija, Lietuva, Liuksemburgas, Malta, Nyderlandai, Norvegija, Portugalija, Prancūzija, Rumunija, Slovėnija, Suomija, Švedija, Šveicarija, Vengrija ir Vokietija.

---

pat trokštame dirbti ir nenorime būti atskirti nuo žmonių, neturinčių neįgalumo.

- Kiekvienas visuomenės narys turi suprasti mūsų poreikius ir gerbti mūsų teises.

Jaunuoliai paminėjo tuos TEIGIAMUS POKYČIUS, kurie jau yra įvykę švietimo sistemoje ir kuriuos patys patyrė:

- Mokydamiesi mes gavome gana nemažai pagalbos, tačiau šiuo požiūriu švietimo sistema turėtų dar labiau tobulėti.

- Neįgaliesiems vis lengviau patekti į įvairius pastatus. O mobilumo ir aplinkos prieinamumo neįgaliesiems klausimai vis dažniau tampa viešų diskusijų objektu.

- Visuomenė vis dažniau pastebi neįgaliųjų problemas.

- Kompiuterinės technologijos tobulėja ir puikiai parengtos knygos skaitmeninėse laikmenose tampa prieinamos neįgaliesiems.

Jaunuoliai išskyrė šiuos UŽDAVINIUS ir POREIKIUS:

- Skirtingi žmonės turi skirtingų aplinkos prieinamumo poreikių. Švietimo sistemos ir veiklos visuomenėje prieinamumas yra susijęs su įvairių specialiųjų ugdymosi poreikių patenkinimo aspektais, kaip antai:

- Per pamokas ir egzaminus kai kuriems iš mūsų reikia daugiau laiko užduotims atlikti;

- Kartais mokyklose mums prireikia asmeninių asistentų pagalbos;

- Mes turime turėti galimybę naudotis mūsų poreikiams pritaikyta mokomąja medžiaga, kad ugdymo procese galėtume dalyvauti kartu su savo klasės draugais.

- Kartais mokomųjų dalykų pasirinkimo laisvę riboja nepakankamas pastatų, technologijų ir mokomosios medžiagos prieinamumas (trūksta tinkamos įrangos, knygų).

- Mums reikia mokytis tų dalykų ir įgyti tokių įgūdžių, kurie bus išties reikalingi mūsų gyvenime ateityje.

- Dar besimokant mokykloje mums reikėtų gerų konsultantų, galinčių paaiškinti, kokių savirealizacijos galimybių turime ateityje priklausomai nuo kiekvieno mūsų individualių poreikių.

- Žmonės vis dar per mažai žino apie neįgalumą. Vis dar esama mokytojų, mokinių ir tėvų, turinčių negatyvią nuostatą neįgaliųjų atžvilgiu. Įgalūs žmonės turėtų žinoti, kad jie tiesiog gali kreiptis į neįgalųjį ir paklausti, ar jam reikalinga pagalba.

Jaunuolių požiūris į INKLIUZINĮ UGDYMĄ:

- Labai svarbu, kad kiekvienas asmuo galėtų pasirinkti, kurioje ugdymo įstaigoje jis nori įgyti išsilavinimą pagal savo gebėjimus.
- Inkluzinis ugdymas yra geriausias pasirinkimas, jei vyksta mums tinkamomis sąlygomis. Tai reiškia, kad mums yra teikiama reikiama pagalba, skiriami reikiami išteklių, su mumis dirba pasirenę mokytojai. Mokytojai turėtų turėti noro, motyvacijos ir iš tikrųjų gerai suprasti mūsų poreikius. Jie privalo būti tinkamai parengti, tartis su mumis ir derinti savo veiksmus visu mokyklinio gyvenimo laikotarpiu.
- Inkluzinis ugdymas, mūsų manymu, turi daug privalumų: mes įgyjame daugiau socialinių įgūdžių ir gyvenimo patirties; mes išmokstame tvarkytis realiame pasaulyje; mes bendraujame ne tik su draugais, turinčiais specialiųjų poreikių.
- Inkluzinis ugdymas, kai mokiniams teikiama individuali pagalba yra geriausias rengimosi studijoms būdas. O specializuoti centrai labai padėtų, jeigu tinkamu būdu informuotų universitetus apie pritaikymus ir pagalbą, kurios mums gali prireikti.
- Inkluzinė švietimo sistema praturtina kiekvieną iš mūsų ir mus visus.

Jaunuoliai REZIUMAVO:

Mes patys esame savosios ateities kūrėjai. Visų pirma turime pašalinti kliūtis, slypinčias mumyse ir kitų neįgaliųjų vidiniame pasaulyje. Mes turime pakilti virš savojo neįgalumo – tuomet ir viso pasaulio požiūris į mus pasikeis į gerąją pusę.

Lisabona, 2007 metų rugsėjis

Jaunās balsis: nodrošinot dažādību izglītībā atspoguļo Eiropas parlamentārās noklausīšanās pasākuma jauniešiem ar speciālām vajadzībām, kuru organizēja Eiropas speciālās izglītības attīstības aģentūra sadarbībā ar Portugāles Izglītības ministriju, rezultātus.

Pasākums notika 2007.gada 17.septembrī Lisabonā Portugāles Eiropas Savienības prezidentūras ietvaros.

Šo ziņojumu sagatavoja Aģentūra, pamatojoties uz jauno delegātu ieguldījumu pasākuma sagatavošanā un norisē.

Lisabonas deklarācija „Jauniešu viedoklis par iekļaujošo izglītību” ir galvenais pasākuma rezultāts. Deklarācijas pilns teksts ir iekļauts šajā ziņojumā un papildina to arī kā atsevišķa brošūra.